

О.П. Прищепа

викладач кафедри

естетичного виховання

Фонопедичний метод розвитку дитячого голосу

Музика є одним з найбільш ефективних засобів виховання молоді. Особливо це стосується співу, тому що в ньому поєднується слово і музичний звук. Слово створює зрозумілий світ художніх образів, музичний звук емоційно забарвлює його, змушує співпереживати.

Як відомо, спів – найдоступніший вид музичної діяльності для всіх учнів загальноосвітньої школи, як талановитих, так і недосить обдарованих. Тому здійснення всіх виховних і навчальних завдань, які ставить і вирішує вчитель музики в школі під час уроків, неможливе без формування такого складного музичного інструменту, яким є дитячий голос.

Щоб розвивати дитячі голоси, вчителю слід добре знати співацькі можливості школярів, враховувати особливості будови їх голосового апарату, специфіку звукоутворення, дихання, дикції [5]. Тому в процесі підготовки майбутнього вчителя музики, при проходженні курсу «Основи методики постановки голосу» окремо вивчаються ці питання.

Для здобуття хороших результатів у вихованні співацького голосу учнів необхідна систематична копітка робота вчителя над формуванням співацьких навичок, точністю координації усіх частин голосового апарату. Цю роботу найлегше здійснювати на простих музичних фразах, нескладних поспівках, так званих вокальних вправах.

Також для покращення якості звучання голосу широко практикується фонопедичний метод. Як зазначено у вокальному словнику, це метод впливу на голосоутворення шляхом використання окремих звуків мови і складів [3].

У 90-х роках ХХст. В.В. Ємельянов запропонував цікаві фонопедичні вправи, які мають технологічну спрямованість і засновані на критеріях фізіологічної доцільності, енергетичній економічності й акустичній ефективності голосового апарату в співі.

Метою даних фонопедичних вправ є вирішення координаційних і тренувальних завдань роботи над голосом. Ці вправи — підготовчі, вони допомагають у вокальній роботі. Фонопедичні вправи стимулюють м'язи, що беруть участь у звукоутворенні. З існуючих рівнів голосової активності (домовної, мовної й співочої) співочий заснований на сигналах домовної комунікації, тому що голосовий апарат — саморегулююча система, у якій можна керувати тільки артикуляційною мускулатурою, а на всі інші компоненти можна впливати тільки опосередковано, через створення оптимальних умов для дії механізму саморегуляції.

Вправи поділяються на кілька груп залежно від поставлених завдань:

— голосові сигнали домовної комунікації: шип, сипіння, скрип, хрип, свист тощо;

—керування артикуляційною мускулатурою;

—довільне керування регістрами;

—вироблення співочого вібрато;

—інтенсифікація і регуляція фонаційного видоху;

—формування механізму прикриття.

Зазначені фонопедичні вправи сприяють розширенню діапазону, збільшенню сили й яскравості голосу, легкості звучання, поліпшенню вібрато, співучості голосу, а також розкнутості співочого процесу.

Останнім часом багато творчих педагогів-музикантів використовують у своїй практиці фонопедичні вправи. Учні за педагогом створюють голосом звукозображальну імпровізацію фонемами (І; Ж, Х, Ф, С, И, М, У, О тощо), складами, використовуючи при цьому різне темброво-динамічне вокальне глісандування, жести. При цьому використовують різні регістри, динаміку й різні за часом виконання фонему.

Подібні вправи виконують роль творчих завдань, розвивають загальну моторику організму і, що найголовніше, роблять процес роботи над вправою цікавим, захоплюючим, образним.

Зразком таких вправ може бути "озвучення" вірша О.Вацетіса "У кого що

всередині" та вправа "Весняні голоси", які спрямовані на розвиток артикуляційної моторики, дихання, гнучкості голосового діапазону, розуміння звукозображальності мови, які використовує у своїй практиці шкільний учитель співів Т.Боровик [1].

У кого що всередині

В кульбабок білих — виліталка (учні легко здувають уявний пух з долоньок).

У мотоцикла —ричалка (учні супроводжують вимову звукозображального елемента "трр-трр" круговими рухами кулачків).

У годинника — спішилка (учні активно й чітко вимовляють склади "тік-так, тік-так" і виконують коливання з боку в бік вказівним пальцем, який імітує маятник годинника).

У дівчат — смішинка (вимовляють склади "ха" й "хі" у фальцетному реєстрі).

У мишки — пицалка (склад "пі" вимовляється тоненько й швидко).

У коника — іржалка (голосом на фонемі "і" зображується іржання Коника-Горбоконики (лінія показується мізинцем) і Сивка-бурка (лінія показується рукою).

У вітру—здувалка (двічі довго видихається повітря).

У каблучків — стукалка (легко й рухливо цокають язиком).

У носа — сопілка (тихенько шмигають носом).

В їжачка — пихтілка (пошепки й неголосно чергується склад "пих").

У телефону — дзвонилка (зображується "голос" міжміського телефону — довге "тру-у-у" губами, міського — "тру-у-у", розділене паузами).

А в сонця — світилка (кожна дитина співає будь-який звук; кластерна пляма повинна прозвучати достатньо довго, щоб учні освоїли надані їм можливості вільного співу).

Весняні голоси

Діти у цьому веселому завданні наслідуватимуть різні звуки природи, які можна почути навесні. Текст говорить учитель (один з учнів), а діти його озвучують.

Пригріло весняне сонце (усі піднімають руки вгору, ніби вітаючи сонце, і кожен виконує свій звук у фальцетному реєстрі, слухають звучний кластер і співають не

дуже голосно).

З пагорба побіг веселий струмочок (бовтають язиком, зображуючи булькіт струмочка).

До країв наповнив велику глибоку калюжу (учні на гліссандо опускаються голосом у нижній регістр).

Перелився через край (декілька учнів за знаком педагога на фоні "булькоти" інших роблять голосом "хвилю" — униз).

І побіг далі (половина дітей "булькає" на фоні звучного сонця — кластер).

Вибралися з-під кори жучки ("жжж-жжж" — у низькому регістрі й комашки "ззз-ззз" — у більш високому), розправили крильця ("крш" — з інтонацією, що підвищується) і полетіли хто куди ("тр-тр-тр"—пошепки на різній висоті).

Раптом під купою хмизу щось зашаруділо ("шур-шур, шур-шур").

І виліз їжачок (сопе носом, енергійно втягуючи і видуваючи повітря).

Ожив під теплим весняним сонцем і мурашник (кожен співає на стаккато "гострі", "веселі" звуки в різних регістрах).

Ліс наповнився пташиними голосами (учні одночасно імітують пташині голоси).

От і прийшла весна (кожен бере "свій" звук, як на початку вправи).

Наведені приклади, як і інші фонопедичні вправи, сприяють розширенню діапазону, збільшенню сили й яскравості голосу, легкості звучання, поліпшенню вібрато, співучості голосу, а також розкнутості співочого процесу. Тому майбутнім вчителям музики доцільно їх знати та використовувати під час проведення уроків музики в загальноосвітній школі.

Література:

1. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі: Методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – С. 34.
2. Емельянов В. Эстетика академического пения // Искусство в школе. – 2003. – №4. – С. 27-34.
3. Кочнева И., Яковлева А. – Вокальный словарь. – Л.: Музыка, 1986. – 70с.
4. Люш Д.В. Развитие и сохранение певческого голоса. – К.: Муз. Україна,

1988. – 144с.

5. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у початкових класах : Навч.-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – С. 43.